Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 30ής Ιουνίου 2016*

«Προδικαστική παραπομπή — Άρθρα 20 και 21 ΣΛΕΕ — Οδηγία 2004/38/ΕΚ — Άρθρο 13, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο γ' — Κανονισμός (ΕΟΚ) 1612/68 — Άρθρο 12 — Δικαίωμα διαμονής των μελών της οικογένειας πολίτη της Ένωσης — Γάμος μεταξύ πολίτη της Ένωσης και υπηκόου τρίτου κράτους — Πράξεις ενδοοικογενειακής βίας — Διαζύγιο εκδοθέν κατόπιν της αναχωρήσεως του πολίτη της Ένωσης — Διατήρηση του δικαιώματος διαμονής υπηκόου τρίτου κράτους έχοντος την επιμέλεια των τέκνων που απέκτησε με τον εν λόγω πολίτη της Ένωσης και τα οποία έχουν επίσης την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης»

Στην υπόθεση C-115/15,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) [εφετείο (Αγγλία και Ουαλία) (πολιτικό τμήμα), Ηνωμένο Βασίλειο] με απόφαση της 25ης Φεβρουαρίου 2015, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 6 Μαρτίου 2015, στο πλαίσιο της δίκης

Secretary of State for the Home Department

κατά

NA,

παρισταμένου του:

Aire Centre,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από την R. Silva de Lapuerta (εισηγήτρια), πρόεδρο τμήματος, και από τους A. Arabadjiev, J.-C. Bonichot, C. G. Fernlund και S. Rodin, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Wathelet

γραμματέας: K. Malacek, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 18ης Φεβρουαρίου 2016,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η NA, εκπροσωπούμενη από τις A. Gonzalez, solicitor, και B. Asanovic, barrister, καθώς και από τον T. de la Mare, QC,

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

— το Aire Centre, εκπροσωπούμενο από τους T. Buley, barrister, και R. Drabble, QC, κατ' εντολήν της L. Barratt, solicitor,

— η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από την V. Kaye και τον M. Holt, επικουρούμενους από τους B. Kennelly και B. Lask, barristers,

— η Δανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον C. Thorning και την M. S. Wolff,

— η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις M. Bulterman και C. Schillemans,

— η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον B. Majczyna,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους M. Kellerbauer και M. Wilderspin, καθώς και από τις E. Montaguti και C. Tufvesson,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 14ης Απριλίου 2016,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 20 και 21 ΣΛΕΕ, του άρθρου 13, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο γ', της οδηγίας 2004/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ (ΕΕ 2004, L 158, σ. 77, και διορθωτικά ΕΕ 2004, L 229, σ. 35, και ΕΕ 2005, L 197, σ. 34), καθώς και του άρθρου 12 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητος (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 33).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του Secretary of State for the Home Department (Υπουργού Εσωτερικών) και της NA, υπηκόου Πακιστάν, σχετικά με το δικαίωμα διαμονής της δεύτερης στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία 2004/38

3 Κατά την αιτιολογική σκέψη 15 της οδηγίας 2004/38:

«Θα πρέπει να παρέχεται νομική προστασία στα μέλη της οικογένειας σε περίπτωση θανάτου του πολίτη της Ένωσης, διαζυγίου, ακύρωσης του γάμου ή λήξης της καταχωρισμένης σχέσης. Ως εκ τούτου, με βάση την αρχή του σεβασμού του οικογενειακού βίου και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, υπό ορισμένες δε συνθήκες προς αποφυγή καταχρήσεως, θα πρέπει να λαμβάνονται μέτρα τα οποία

θα εξασφαλίζουν ότι, στις περιπτώσεις αυτές, τα μέλη της οικογένειας τα οποία διαμένουν ήδη στην επικράτεια του κράτους μέλους υποδοχής διατηρούν το δικαίωμα διαμονής τους αποκλειστικά σε προσωπική βάση.»

4 Το άρθρο 2 της οδηγίας αυτής, το οποίο φέρει τον τίτλο «Ορισμοί», προβλέπει ότι:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας νοούνται ως:

1) “Πολίτης της Ένωσης”: κάθε πρόσωπο το οποίο έχει την ιθαγένεια κράτους μέλους·

2) “Μέλος της οικογένειας”:
α) ο/η σύζυγος·

[...]

3) “Κράτος μέλος υποδοχής”: το κράτος μέλος στο οποίο μεταβαίνει ο πολίτης της Ένωσης προκειμένου να ασκήσει το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής.»

5 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Δικαιούχοι», ορίζει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία ισχύει για όλους τους πολίτες της Ένωσης οι οποίοι μεταβαίνουν ή διαμένουν σε κράτος μέλος άλλο από εκείνο του οποίου είναι υπήκοοι, καθώς και τα μέλη των οικογενειών τους κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 2, σημείο 2, που τους συνοδεύουν ή [μεταβαίνουν για να εγκατασταθούν μαζί τους].»

6 Το άρθρο 7, παράγραφοι 1 και 2, της ιδίας οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Δικαίωμα διαμονής άνω των τριών μηνών», έχει ως εξής:

«1. Όλοι οι πολίτες της Ένωσης έχουν δικαίωμα διαμονής στην επικράτεια άλλου κράτους μέλους για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των τριών μηνών, εφόσον:

α) είναι μισθωτοί ή μη μισθωτοί [εργαζόμενοι] στο κράτος μέλος υποδοχής, ή

β) διαθέτουν επαρκείς πόρους για τον εαυτό τους και τα μέλη των οικογενειών τους, ούτως ώστε να μην επιβαρύνουν κατά τη διάρκεια της περιόδου παραμονής τους το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής, καθώς και πλήρη ασφαλιστική κάλυψη ασθενείας στο κράτος μέλος υποδοχής, ή,

γ)

— έχουν εγγραφεί σε ιδιωτικό ή δημόσιο ίδρυμα, εγκεκριμένο ή χρηματοδοτούμενο από το κράτος μέλος υποδοχής βάσει της νομοθεσίας ή της διοικητικής πρακτικής του, για να παρακολουθήσουν κατά κύριο λόγο σπουδές, συμπεριλαμβανομένων μαθημάτων επαγγελματικής κατάρτισης, και

— διαθέτουν πλήρη ασφαλιστική κάλυψη ασθενείας στο κράτος μέλος υποδοχής και βεβαιώνουν την αρμόδια εθνική αρχή, με δήλωση ή με ισοδύναμο μέσο της επιλογής τους, ότι διαθέτουν επαρκείς πόρους για τον εαυτό τους και τα μέλη της οικογένειάς τους, ούτως ώστε να μην επιβαρύνουν το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής κατά τη διάρκεια της παραμονής τους, ή

δ) είναι μέλη της οικογένειας τα οποία συνοδεύουν ή [μεταβαίνουν για να εγκατασταθούν μαζί με] πολίτη της Ένωσης που πληροί τους όρους που αναφέρονται στα στοιχεία α′, β′ ή γ′.

2. Το δικαίωμα διαμονής που προβλέπεται στην παράγραφο 1 εκτείνεται στα μέλη της οικογένειας τα οποία δεν είναι υπήκοοι κράτους μέλους, όταν συνοδεύουν ή [μεταβαίνουν για να εγκατασταθούν], στο κράτος μέλος υποδοχής, [μαζί με] τον πολίτη της Ένωσης και εφόσον ο εν λόγω πολίτης πληροί τους όρους που αναφέρονται στην παράγραφο 1, στοιχεία α′, β′ ή γ′.»

7 Κατά το άρθρο 12 της οδηγίας 2004/38, το οποίο φέρει τον τίτλο «Διατήρηση του δικαιώματος διαμονής από τα μέλη της οικογένειας σε περίπτωση θανάτου ή αναχώρησης του πολίτη της Ένωσης»:

«1. Με την επιφύλαξη του δεύτερου εδαφίου, ο θάνατος του πολίτη της Ένωσης ή η αναχώρησή του από το κράτος μέλος υποδοχής δεν θίγει το δικαίωμα διαμονής των μελών της οικογένειάς του τα οποία είναι υπήκοοι κράτους μέλους.

Πριν από την απόκτηση δικαιώματος μόνιμης διαμονής, οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να πληρούν τους όρους που καθορίζονται στο άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχεία α′, β′, γ′ ή δ′.

2. Με την επιφύλαξη του δευτέρου εδαφίου, ο θάνατος πολίτη της Ένωσης δεν συνεπάγεται απώλεια του δικαιώματος διαμονής των μελών της οικογένειάς του τα οποία δεν είναι υπήκοοι κράτους μέλους και διαμένουν στο κράτος μέλος υποδοχής ως μέλη της οικογένειας επί ένα έτος τουλάχιστον πριν από τον θάνατο του πολίτη της Ένωσης.

Πριν από την απόκτηση του δικαιώματος μόνιμης διαμονής, το δικαίωμα διαμονής των ενδιαφερομένων εξακολουθεί να τελεί υπό την προϋπόθεση ότι μπορούν να αποδείξουν ότι είναι μισθωτοί ή μη μισθωτοί ή ότι διαθέτουν επαρκείς πόρους για τους ίδιους και τα μέλη της οικογένειάς τους, ούτως ώστε να μην επιβαρύνουν κατά τη διάρκεια της παραμονής τους το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής, και ότι έχουν πλήρη ασφαλιστική κάλυψη ασθενείας στο κράτος μέλος υποδοχής, ή ότι είναι μέλη της ήδη συσταθείσας στο κράτος μέλος υποδοχής οικογένειας ενός προσώπου το οποίο πληροί τις ανωτέρω προϋποθέσεις. Η έννοια των “επαρκών πόρων” ορίζεται στο άρθρο 8, παράγραφος 4.

Τα εν λόγω μέλη της οικογένειας διατηρούν το δικαίωμα διαμονής αποκλειστικά σε προσωπική βάση.

3. Η αναχώρηση του πολίτη της Ένωσης από το κράτος μέλος υποδοχής ή ο θάνατός του δεν συνεπάγεται απώλεια του δικαιώματος διαμονής των τέκνων του ή του γονέα ο οποίος έχει πράγματι την επιμέλεια των τέκνων, ανεξαρτήτως ιθαγένειας, εφόσον τα τέκνα διαμένουν στο κράτος μέλος υποδοχής και είναι εγγεγραμμένα σε εκπαιδευτικό ίδρυμα με σκοπό την πραγματοποίηση σπουδών, έως την ολοκλήρωση των σπουδών τους.»

8 Το άρθρο 13, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38, το οποίο φέρει τον τίτλο «Διατήρηση του δικαιώματος διαμονής από τα μέλη της οικογένειας σε περίπτωση διαζυγίου, ακύρωσης του γάμου ή λήξης της καταχωρισμένης συμβίωσης», ορίζει τα εξής:

«Με την επιφύλαξη του δεύτερου εδαφίου, το διαζύγιο, η ακύρωση του γάμου ή η λήξη της καταχωρισμένης συμβίωσης κατά τα αναφερόμενα στο άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο β′, δεν συνεπάγεται απώλεια του δικαιώματος διαμονής των μελών της οικογένειας του πολίτη της Ένωσης τα οποία δεν είναι υπήκοοι κράτους μέλους, στις ακόλουθες περιπτώσεις:

α) αν ο γάμος ή η καταχωρισμένη συμβίωση διήρκεσε, έως την έναρξη της διαδικασίας έκδοσης διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου ή τη λήξη της καταχωρισμένης συμβίωσης κατά τα αναφερόμενα στο άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο β′, τρία έτη τουλάχιστον, εκ των οποίων το ένα έτος στο κράτος μέλος υποδοχής, ή

β) αν η επιμέλεια των τέκνων του πολίτη της Ένωσης έχει ανατεθεί στον (στη) σύζυγο ή στον (στη) σύντροφο που δεν είναι υπήκοος κράτους μέλους βάσει συμφωνίας μεταξύ των συζύγων ή των συντρόφων κατά τα αναφερόμενα στο άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο β′, ή με δικαστική απόφαση, ή

γ) αν τούτο υπαγορεύεται από ιδιαιτέρως δυσχερείς καταστάσεις, όπως σε περίπτωση που το μέλος της οικογένειας κατέστη θύμα οικογενειακή βίας ενόσω υφίστατο ο γάμος ή η καταχωρισμένη συμβίωση, ή

δ) αν ο (η) σύζυγος ή ο (η) σύντροφος που δεν είναι υπήκοος κράτους μέλους απολαύει, βάσει συμφωνίας μεταξύ των συζύγων ή των συντρόφων κατά τα αναφερόμενα στο άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο β′, ή με δικαστική απόφαση, του δικαιώματος επικοινωνίας με ανήλικο τέκνο, υπό τον όρο ότι το δικαστήριο έκρινε ότι οι επισκέψεις πρέπει να πραγματοποιούνται στο κράτος μέλος υποδοχής και για όσο διάστημα απαιτείται.

Πριν από την απόκτηση του δικαιώματος μόνιμης διαμονής, το δικαίωμα διαμονής των ενδιαφερομένων εξακολουθεί να τελεί υπό την προϋπόθεση ότι μπορούν να αποδείξουν ότι είναι μισθωτοί ή μη μισθωτοί ή ότι διαθέτουν επαρκείς πόρους για τους ίδιους και τα μέλη της οικογένειάς τους, ούτως ώστε να μην επιβαρύνουν κατά τη διάρκεια της παραμονής τους το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής, και ότι έχουν πλήρη ασφαλιστική κάλυψη ασθενείας στο κράτος μέλος υποδοχής, ή ότι είναι μέλη της ήδη συσταθείσας στο κράτος μέλος υποδοχής οικογένειας ενός προσώπου το οποίο πληροί αυτές τις προϋποθέσεις. Η έννοια "των επαρκών πόρων" ορίζεται στο άρθρο 8, παράγραφος 4.

Τα εν λόγω μέλη της οικογένειας διατηρούν το δικαίωμα διαμονής αποκλειστικά σε προσωπική βάση.»

9 Το άρθρο 14, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Διατήρηση του δικαιώματος διαμονής», προβλέπει ότι:

«Οι πολίτες της Ένωσης και τα μέλη της οικογένειάς τους έχουν το δικαίωμα διαμονής που προβλέπεται στα άρθρα 7, 12 και 13, ενόσω πληρούν τους όρους των άρθρων αυτών.

[...]»

Ο κανονισμός 1612/68

10 Κατά το άρθρο 12, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 1612/68:

«Τα τέκνα του υπηκόου κράτους μέλους που απασχολείται ή έχει απασχοληθεί κατά το παρελθόν στην επικράτεια άλλου κράτους μέλους γίνονται δεκτά στα μαθήματα γενικής εκπαιδεύσεως, μαθητείας και επαγγελματικής εκπαιδεύσεως υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους αυτού του κράτους, εφόσον τα τέκνα αυτά διαμένουν στην επικράτειά του.»

Το εθνικό δίκαιο

11 Από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει ότι το άρθρο 13, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38 μεταφέρθηκε στην εθνική έννομη τάξη με το άρθρο 10 της Immigration (European Economic Area) Regulations 2006 [κανονιστικής αποφάσεως του 2006 περί μεταναστεύσεως εντός του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου, στο εξής: κανονιστική απόφαση του 2006].

12 Ειδικότερα, βάσει του άρθρου 10, παράγραφος 5, της κανονιστικής αποφάσεως του 2006, ο ενδιαφερόμενος, προκειμένου να διατηρήσει το δικαίωμά του διαμονής σε περίπτωση διαζυγίου, πρέπει να πληροί ορισμένες προϋποθέσεις, μεταξύ των οποίων καταλέγεται και η προϋπόθεση να

παύσει να αποτελεί μέλος της οικογένειας είτε προσώπου δυνάμενου να αποκτήσει δικαίωμα μόνιμης διαμονής είτε πολίτη κράτους μέλους του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ), ο οποίος έχει δικαίωμα μόνιμης διαμονής, κατά τον χρόνο εκδόσεως του διαζυγίου.

13 Σύμφωνα με την κανονιστική απόφαση του 2006, ως «πρόσωπο δυνάμενο να αποκτήσει δικαίωμα» νοείται ο πολίτης κράτους μέλους του ΕΟΧ που διαμένει στο Ηνωμένο Βασίλειο ως αναζητών εργασία, ως μισθωτός ή μη μισθωτός εργαζόμενος, ως οικονομικώς αυτοσυντηρούμενο πρόσωπο ή ως φοιτητής.

14 Από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει επίσης ότι, κατά το εθνικό δίκαιο, το παρεπόμενο δικαίωμα διαμονής του γονέα τέκνου, κατά το άρθρο 12 του κανονισμού 1612/68, παρέχεται βάσει του άρθρου 15 Α της κανονιστικής αποφάσεως του 2006 το οποίο προβλέπει κατ' ουσίαν τα εξής:

«(1) Πρόσωπο (στο εξής: Π) το οποίο δεν καταλέγεται μεταξύ των εξαιρουμένων προσώπων και το οποίο πληροί τις προϋποθέσεις των παραγράφων (2), (3), (4), (4 Α) ή (5) της παρούσας κανονιστικής αποφάσεως δικαιούται να διαμένει στο Ηνωμένο Βασίλειο καθόσον χρόνο πληροί τις σχετικές προϋποθέσεις.

[...]

(3) Το Π πληροί τις προϋποθέσεις της παρούσας παραγράφου εφόσον:

(a) Είναι τέκνο πολίτη κράτους μέλους του ΕΟΧ (στο εξής: γονέας πολίτης κράτους μέλους του ΕΟΧ)·

(b) Διέμενε στο Ηνωμένο Βασίλειο ενώ ο γονέας πολίτης κράτους μέλους του ΕΟΧ διέμενε στο Ηνωμένο Βασίλειο ως εργαζόμενος, και

(c) Φοιτά σε εκπαιδευτικό ίδρυμα στο Ηνωμένο Βασίλειο, φοιτούσε δε ήδη ενώ ο γονέας πολίτης κράτους μέλους του ΕΟΧ διέμενε στο Ηνωμένο Βασίλειο.

(4) Το Π πληροί τις προϋποθέσεις της παρούσας παραγράφου εφόσον:

(a) Έχει την επιμέλεια προσώπου που πληροί τις προϋποθέσεις της παραγράφου 3 (στο εξής: πρόσωπο αναφοράς), και

(b) το πρόσωπο αναφοράς θα αδυνατεί να συνεχίσει την εκπαίδευσή του στο Ηνωμένο Βασίλειο σε περίπτωση κατά την οποία το Π εγκαταλείψει τη χώρα.

[...]»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

15 Η ΝΑ είναι υπήκοος Πακιστάν η οποία, τον Σεπτέμβριο του 2003, σύναψε γάμο με τον ΚΑ, Γερμανό υπήκοο, το δε ζεύγος μετοίκησε στο Ηνωμένο Βασίλειο τον Μάρτιο του 2004.

16 Η σχέση μεταξύ των συζύγων επιδεινώθηκε στη συνέχεια. Η ΝΑ υπήρξε κατ' επανάληψη θύμα ενδοοικογενειακής βίας.

17 Τον Οκτώβριο του 2006 ο ΚΑ εγκατέλειψε την οικογενειακή στέγη και τον Δεκέμβριο του 2006 εγκατέλειψε το Ηνωμένο Βασίλειο.

18 Ενόσω διέμενε στο Ηνωμένο Βασίλειο, ο KA είχε τις ιδιότητες του μισθωτού και του μη μισθωτού εργαζομένου.

19 Το ζεύγος απέκτησε δύο κόρες, τις MA και IA. Τα τέκνα αυτά γεννήθηκαν στο Ηνωμένο Βασίλειο, στις 14 Νοεμβρίου 2005 και στις 3 Φεβρουαρίου 2007 αντιστοίχως, και έχουν γερμανική ιθαγένεια.

20 Ο KA διατεινόταν ότι διεζεύχθη τη NA με *talaq* που εκδόθηκε στο Καράτσι (Πακιστάν) στις 13 Μαρτίου 2007. Τον Σεπτέμβριο του 2008, η NA κίνησε διαδικασία εκδόσεως διαζυγίου στο Ηνωμένο Βασίλειο. Η απόφαση περί εκδόσεως διαζυγίου κατέστη αμετάκλητη στις 4 Αυγούστου 2009. Η επιμέλεια των δύο τέκνων ανατέθηκε αποκλειστικώς στη NA.

21 Η MA και η IA φοιτούν σε εκπαιδευτικά ιδρύματα του Ηνωμένου Βασιλείου από τον Ιανουάριο του 2009 και τον Σεπτέμβριο του 2010, αντιστοίχως.

22 Με απόφαση που εξέδωσε στο πλαίσιο της εξετάσεως αιτήσεως υποβληθείσας από τη NA για την παροχή δικαιώματος μόνιμης διαμονής στο Ηνωμένο Βασίλειο, η αρμόδια αρχή επί θεμάτων διαμονής, συγκεκριμένα δε ο Υπουργός Εσωτερικών, έκρινε ότι η NA δεν απολαύει δικαιώματος διαμονής στο Ηνωμένο Βασίλειο.

23 Η προσφυγή που άσκησε η NA κατά της αποφάσεως αυτής απορρίφθηκε.

24 Η NA προσέφυγε στη συνέχεια ενώπιον του Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [εφετείου διοικητικών διαφορών (τμήμα μεταναστεύσεως και ασύλου), Ηνωμένο Βασίλειο], το οποίο εξέτασε τα τρία νομικά επιχειρήματα που προέβαλε η NA προς στήριξη του αιτήματος να της παρασχεθεί δικαίωμα διαμονής εντός της επικράτειας του Ηνωμένου Βασιλείου.

25 Πρώτον, το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι η NA δεν μπορούσε να διατηρήσει το δικαίωμά της διαμονής στο Ηνωμένο Βασίλειο βάσει του άρθρου 13, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38, για τον λόγο ότι, κατά τον χρόνο εκδόσεως του διαζυγίου, ο KA δεν ασκούσε πλέον τα αντλούμενα από τις Συνθήκες δικαιώματά του εντός του κράτους μέλους αυτού, προϋπόθεση η οποία συνάγεται από την εν λόγω διάταξη και από την απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 1985, Diatta (267/83, EU:C:1985:67).

26 Η NA, φρονώντας ότι δεν απαιτείται η προϋπόθεση αυτή προκειμένου να επικαλεσθεί βασίμως τη διατήρηση του δικαιώματός της διαμονής βάσει του άρθρου 13, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38, άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής, κατά το εν λόγω μέρος της, ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου.

27 Δεύτερον, το Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [εφετείο διοικητικών διαφορών (τμήμα μεταναστεύσεως και ασύλου)] έκρινε ότι η NA είχε, πάντως, δικαίωμα διαμονής στο Ηνωμένο Βασίλειο αντλούμενο από το δίκαιο της Ένωσης, βάσει, αφενός, του άρθρου 20 ΣΛΕΕ, όπως έχει ερμηνευθεί από το Δικαστήριο στην απόφαση της 8ης Μαρτίου 2011, Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), και, αφετέρου, βάσει του άρθρου 12 του κανονισμού 1612/68.

28 Ο Υπουργός Εσωτερικών άσκησε έφεση κατά του μέρους αυτού της αποφάσεως του Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [εφετείου διοικητικών διαφορών (τμήμα μεταναστεύσεως και ασύλου)] ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου. Συγκεκριμένα, ο Υπουργός Εσωτερικών, μολονότι αναγνωρίζει την ύπαρξη των δικαιωμάτων τα οποία οι MA και IA αντλούν από τα άρθρα 20 και 21 ΣΛΕΕ ως πολίτες της Ένωσης, επικαλούμενος την απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 2013, Alokpa και Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645), φρονεί ότι υφίσταται προσβολή των δικαιωμάτων αυτών μόνο σε περίπτωση κατά την οποία οι MA και IA θα «υποχρεώνονταν, εκ των πραγμάτων, να εγκαταλείψουν το έδαφος της Ένωσης στο σύνολό του», προϋπόθεση η οποία δεν πληρούται εν προκειμένω, δεδομένου ότι τα τέκνα αυτά έχουν δικαίωμα διαμονής στο κράτος μέλος του οποίου έχουν την ιθαγένεια, δηλαδή την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας. Όσον αφορά το δικαίωμα διαμονής βάσει του άρθρου 12 του κανονισμού 1612/68, η διάταξη αυτή, κατά τον Υπουργό

Εσωτερικών, επιτάσσει ο γονέας που έχει την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης να διαμένει στο κράτος μέλος υποδοχής κατά τον χρόνο ενάρξεως της σχολικής εκπαιδεύσεως του τέκνου, προϋπόθεση η οποία επίσης δεν πληρούται εν προκειμένω.

29 Τέλος, τρίτον, δεδομένου ότι το Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [εφετείο διοικητικών διαφορών (τμήμα μεταναστεύσεως και ασύλου)] αποφάνθηκε, αφενός, ότι η απόρριψη της αιτήσεως της NA για την παροχή δικαιώματος διαμονής εντός του Ηνωμένου Βασιλείου θα υποχρέωνε τα τέκνα της, MA και IA, να εγκαταλείψουν το κράτος μέλος αυτό μαζί με τη μητέρα τους, καθόσον η επιμέλεια των τέκνων ανατέθηκε αποκλειστικώς σε αυτήν, και, αφετέρου, ότι μέτρο περί απομακρύνσεως των τέκνων αυτών θα προσέβαλλε τα δικαιώματα που αντλούν από το άρθρο 8 της Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, η οποία υπογράφηκε στη Ρώμη την 4η Νοεμβρίου 1950, δέχθηκε το ένδικο μέσο που άσκησε η NA βάσει της διατάξεως αυτής. Ο Υπουργός Εσωτερικών δεν άσκησε έφεση κατά του μέρους αυτού της αποφάσεως.

30 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) [εφετείο (Αγγλία και Ουαλία) (πολιτικό τμήμα), Ηνωμένο Βασίλειο] αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Πρέπει πρώην σύζυγος πολίτη της Ένωσης, υπήκοος τρίτου κράτους, να είναι σε θέση να αποδείξει ότι ο πρώην σύζυγος πολίτης της Ένωσης ασκούσε τα δικαιώματα που απορρέουν από τις Συνθήκες στο κράτος μέλος υποδοχής κατά τον χρόνο εκδόσεως του διαζυγίου τους, προκειμένου να διατηρήσει δικαίωμα διαμονής δυνάμει του άρθρου 13, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38;

2) Έχει πολίτης της Ένωσης δικαίωμα διαμονής κατά το δίκαιο της Ένωσης σε κράτος μέλος υποδοχής δυνάμει των άρθρων 20 και 21 ΣΛΕΕ, σε περίπτωση που το μόνο κράτος εντός της Ένωσης στο οποίο ο πολίτης δικαιούται να διαμείνει είναι το κράτος της ιθαγένειάς του, αλλά το αρμόδιο δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι η μετοίκηση του πολίτη από το κράτος μέλος υποδοχής στο κράτος της ιθαγένειάς του θα συνιστούσε προσβολή των δικαιωμάτων του που απορρέουν από το άρθρο 8 της Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών ή το άρθρο 7 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης;

3) Εάν ο πολίτης της Ένωσης περί του οποίου γίνεται λόγος στο ανωτέρω ερώτημα 2 είναι τέκνο, έχει ο γονέας που ασκεί την αποκλειστική επιμέλεια του τέκνου αυτού παρεπόμενο δικαίωμα διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής, εφόσον το τέκνο θα έπρεπε να συνοδεύσει τον γονέα κατά την απομάκρυνση του γονέως από το κράτος μέλος υποδοχής;

4) Έχει τέκνο δικαίωμα διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής κατά το άρθρο 12 του κανονισμού 1612/68 (νυν άρθρο 10 του κανονισμού 492/2011/ΕΕ) εάν ο πατέρας του τέκνου, πολίτης της Ένωσης που εργάστηκε στο κράτος μέλος υποδοχής, έπαυσε να διαμένει στο κράτος μέλος υποδοχής, πριν από την έναρξη της σχολικής εκπαιδεύσεως του τέκνου στο εν λόγω κράτος;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

31 Με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν το άρθρο 13, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο γ', της οδηγίας 2004/38 έχει την έννοια ότι υπήκοος τρίτου κράτους, ο οποίος έχει διαζευχθεί πολίτη της Ένωσης και ο οποίος υπήρξε, κατά τη διάρκεια του γάμου, θύμα πράξεων ενδοοικογενειακής βίας εκ μέρους του δευτέρου, μπορεί να διατηρήσει το

δικαίωμά του διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής, βάσει της διατάξεως αυτής, σε περίπτωση κατά την οποία το διαζύγιο εκδόθηκε μετά την αναχώρηση του συζύγου πολίτη της Ένωσης από αυτό το κράτος μέλος.

32 Βάσει του άρθρου 13, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο γ′, της οδηγίας 2004/38, το διαζύγιο δεν συνεπάγεται απώλεια του δικαιώματος διαμονής των μελών της οικογένειας πολίτη της Ένωσης τα οποία δεν έχουν την ιθαγένεια κράτους μέλους «αν τούτο υπαγορεύεται από ιδιαιτέρως δυσχερείς καταστάσεις, όπως σε περίπτωση που το μέλος της οικογένειας κατέστη θύμα οικογενειακής βίας ενόσω υφίστατο ο γάμος ή η καταχωρισμένη συμβίωση».

33 Πρέπει να εξετασθεί ποιες είναι οι προϋποθέσεις εφαρμογής της διατάξεως αυτής και, ιδίως, αν, σε περίπτωση κατά την οποία, όπως στην υπόθεση της κύριας δίκης, υπήκοος τρίτου κράτους υπήρξε, κατά τη διάρκεια του γάμου της, θύμα ενδοοικογενειακής βίας εκ μέρους πολίτη της Ένωσης τον οποίο διεζεύχθη, ο πολίτης αυτός της Ένωσης πρέπει να διαμένει στο κράτος μέλος υποδοχής, σύμφωνα με το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38, μέχρι την ημερομηνία εκδόσεως του διαζυγίου, προκειμένου ο εν λόγω υπήκοος τρίτου κράτους να δύναται να επικαλεσθεί βασίμως το άρθρο 13, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο γ′, της οδηγίας αυτής.

34 Συναφώς, όσον αφορά το άρθρο 13, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α′, της οδηγίας 2004/38, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, σε περίπτωση κατά την οποία ο σύζυγος που έχει την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης εγκαταλείψει το κράτος μέλος υποδοχής, προκειμένου να εγκατασταθεί σε άλλο κράτος μέλος ή σε τρίτη χώρα, πριν από την έναρξη της ένδικης διαδικασίας για την έκδοση διαζυγίου, το παρεπόμενο δικαίωμα διαμονής του συζύγου που είναι υπήκοος τρίτου κράτους, βάσει του άρθρου 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38, παύει να υφίσταται κατά την αναχώρηση του συζύγου πολίτη της Ένωσης και, ως εκ τούτου, δεν μπορεί πλέον να διατηρείται βάσει του άρθρου 13, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α′, της οδηγίας αυτής (βλ. σχετικώς, απόφαση της 16ης Ιουλίου 2015, Singh κ.λπ., C-218/14, EU:C:2015:476, σκέψη 62).

35 Πράγματι, υπό τις συνθήκες αυτές, η αναχώρηση του συζύγου που έχει την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης έχει ως αποτέλεσμα την απώλεια του δικαιώματος διαμονής του συζύγου υπηκόου τρίτου κράτους ο οποίος διαμένει στο κράτος μέλος υποδοχής. Μεταγενέστερο αίτημα για την έκδοση διαζυγίου δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την αναβίωση του δικαιώματος αυτού, καθόσον το άρθρο 13 της οδηγίας 2004/38 κάνει αποκλειστικώς λόγο για «διατήρηση» υφιστάμενου δικαιώματος διαμονής (βλ. απόφαση της 16ης Ιουλίου 2015, Singh κ.λπ., C-218/14, EU:C:2015:476, σκέψη 67).

36 Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι ο πολίτης της Ένωσης, σύζυγος υπηκόου τρίτου κράτους, πρέπει να διαμένει στο κράτος μέλος υποδοχής, σύμφωνα με το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38, μέχρι την ημερομηνία ενάρξεως της ένδικης διαδικασίας εκδόσεως διαζυγίου, προκειμένου ο υπήκοος αυτός τρίτου κράτους να μπορεί να επικαλεσθεί τη διατήρηση του δικαιώματός του διαμονής στο κράτος μέλος αυτό, βάσει του άρθρου 13, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας (απόφαση της 16ης Ιουλίου 2015, Singh κ.λπ., C-218/14, EU:C:2015:476, σκέψη 66).

37 Τα ανωτέρω ισχύουν και όσον αφορά τις περιστάσεις της υποθέσεως της κύριας δίκης, καθόσον αφορά την ερμηνεία του άρθρου 13, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο γ′, της οδηγίας 2004/38.

38 Συγκεκριμένα, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η διάταξη αυτή αποτελεί μέρος του άρθρου 13, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38, οπότε η εν λόγω διάταξη δεν μπορεί να ερμηνευθεί αυτοτελώς, αλλά με γνώμονα το ίδιο το άρθρο 13, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο.

39 Υπενθυμίζεται συναφώς ότι, για τον προσδιορισμό του περιεχομένου διατάξεως του δικαίου της Ένωσης, πρέπει να λαμβάνονται συγχρόνως υπόψη το γράμμα της, το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται και οι σκοποί της (απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 2013, Spedition Welter, C-306/12, EU:C:2013:650, σκέψη 17).

40 Καταρχάς, τόσο από τον τίτλο όσο και από το γράμμα της διατάξεως του άρθρου 13, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38 προκύπτει ότι η διατήρηση του δικαιώματος διαμονής του οποίου απολαύουν, βάσει της διατάξεως αυτής, τα μέλη της οικογένειας πολίτη της Ένωσης τα οποία δεν έχουν την ιθαγένεια κράτους μέλους προβλέπεται ιδίως σε περίπτωση διαζυγίου και ότι, συνεπώς, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις της διατάξεως αυτής, το διαζύγιο δεν συνεπάγεται την απώλεια του συγκεκριμένου δικαιώματος διαμονής.

41 Εν συνεχεία, όσον αφορά το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η διάταξη αυτή, το άρθρο 13, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38 συνιστά παρέκκλιση από την αρχή ότι από την οδηγία 2004/38 δεν αντλούν δικαιώματα εισόδου και διαμονής σε κράτος μέλος όλοι οι υπήκοοι τρίτων κρατών, αλλά μόνον όσοι είναι «μέλη της οικογενείας», κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 2, της οδηγίας αυτής, πολίτη της Ένωσης που άσκησε το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας εγκαθιστάμενος σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο του οποίου έχει την ιθαγένεια, αρχή που έχει διατυπωθεί με πάγια νομολογία του Δικαστηρίου (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 16ης Ιουλίου 2015, Singh κ.λπ., C-218/14, EU:C:2015:476, σκέψη 51).

42 Πράγματι, το άρθρο 13, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38 αφορά τις εξαιρετικές περιπτώσεις κατά τις οποίες το διαζύγιο δεν συνεπάγεται την απώλεια του δικαιώματος διαμονής των ενδιαφερομένων υπηκόων τρίτου κράτους, βάσει της οδηγίας 2004/38, μολονότι, κατόπιν της εκδόσεως του διαζυγίου τους, οι υπήκοοι αυτοί δεν πληρούν πλέον τις προϋποθέσεις του άρθρου 7, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, ιδίως δε την προϋπόθεση περί «μέλους της οικογενείας» πολίτη της Ένωσης, κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 2, στοιχείο α′, της οδηγίας αυτής.

43 Πρέπει να επισημανθεί επιπλέον ότι το άρθρο 12 της οδηγίας 2004/38, το οποίο αφορά ειδικώς τη διατήρηση του δικαιώματος διαμονής των μελών της οικογένειας σε περίπτωση θανάτου ή αναχωρήσεως του πολίτη της Ένωσης, αφενός, προβλέπει τη διατήρηση του δικαιώματος διαμονής των μελών της οικογένειας που δεν έχουν την ιθαγένεια κράτους μέλους μόνο σε περίπτωση θανάτου του πολίτη της Ένωσης, και όχι σε περίπτωση αναχωρήσεώς του από το κράτος μέλος υποδοχής.

44 Αφετέρου, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, κατά την έκδοση της οδηγίας αυτής, ο νομοθέτης της Ένωσης δεν επέλεξε να προβλέψει, για την περίπτωση της αναχωρήσεως του πολίτη της Ένωσης από το κράτος μέλος υποδοχής, ενδεχόμενη ειδική προστασία, λόγω, μεταξύ άλλων, ιδιαιτέρως δυσχερών καταστάσεων, των μελών της οικογένειας που δεν έχουν την ιθαγένεια κράτους μέλους, ανάλογη εκείνης που προέβλεψε στην περίπτωση του άρθρου 13, παράγραφος 2, στοιχείο γ′, της οδηγίας 2004/38.

45 Τέλος, όσον αφορά τον σκοπό του άρθρου 13, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38, αυτός συνίσταται, κατά την αιτιολογική σκέψη 15 της εν λόγω οδηγίας, στην παροχή νομικής προστασίας στα μέλη της οικογένειας σε περίπτωση διαζυγίου, ακυρώσεως του γάμου ή λύσεως του συμφώνου συμβιώσεως, λαμβανομένων, προς τούτο, των μέτρων με τα οποία θα διασφαλισθεί ότι, στις περιπτώσεις αυτές, τα μέλη της οικογένειας που διαμένουν ήδη εντός του κράτους μέλους υποδοχής θα διατηρήσουν το δικαίωμά τους διαμονής σε προσωπική βάση.

46 Συναφώς, από το ιστορικό θεσπίσεως της οδηγίας 2004/38 και, ειδικότερα, από την αιτιολογική έκθεση της προτάσεως οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών [COM/2001/0257 (τελικό)] προκύπτει ότι, βάσει του προγενέστερου της οδηγίας 2004/38 δικαίου της Ένωσης, ο διαζευχθείς σύζυγος μπορούσε να στερηθεί το δικαίωμα διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής.

47 Στο πλαίσιο αυτό, στην προμνημονευθείσα πρόταση οδηγίας διευκρινίζεται ότι η υπό εξέταση διάταξη, η οποία κατέστη εν συνεχεία το άρθρο 13, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38, σκοπεί να παράσχει ορισμένη νομική προστασία στους υπηκόους τρίτων κρατών των οποίων το δικαίωμα διαμονής απορρέει από τον οικογενειακό δεσμό που αποτελεί ο γάμος και οι οποίοι, ως εκ τούτου, θα

μπορούσαν να πέσουν θύματα εκβιασμού σε σχέση με το διαζύγιο, καθώς και ότι η προστασία αυτή είναι αναγκαία μόνο σε περίπτωση αμετάκλητης αποφάσεως περί εκδόσεως διαζυγίου, δεδομένου ότι σε περίπτωση χωρισμού που δεν έχει προσλάβει νομικό χαρακτήρα ουδόλως θίγεται το δικαίωμα διαμονής του/της συζύγου.

48 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, από το γράμμα, το πλαίσιο και τον σκοπό του άρθρου 13, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38 προκύπτει ότι η εφαρμογή της διατάξεως αυτής, περιλαμβανομένου του δικαιώματος που αντλείται από το άρθρο 13, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο γ′, της οδηγίας 2004/38, προϋποθέτει το διαζύγιο των ενδιαφερομένων.

49 Προκύπτει επίσης ότι ερμηνεία του άρθρου 13, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο γ′, της οδηγίας 2004/38, κατά την οποία υπήκοος τρίτου κράτους θα μπορούσε να επικαλεσθεί βασίμως το δικαίωμα που αντλεί από τη διάταξη αυτή εφόσον ο/ή σύζυγός του, πολίτης της Ένωσης, δεν διέμεινε στο κράτος μέλος υποδοχής, σύμφωνα με το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38, έως την ημερομηνία ενάρξεως της δικαστικής διαδικασίας για την έκδοση διαζυγίου, αλλά, το αργότερο, έως τον χρόνο τελέσεως των πράξεων ενδοοικογενειακής βίας, αντιβαίνει στη γραμματική, συστηματική και τελολογική ερμηνεία του άρθρου 13, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38.

50 Επομένως, σε περίπτωση κατά την οποία, όπως στην υπόθεση της κύριας δίκης, υπήκοος τρίτου κράτους υπήρξε κατά τη διάρκεια του γάμου του θύμα πράξεων ενδοοικογενειακής βίας εκ μέρους πολίτη της Ένωσης, τον οποίο διεζεύχθη, ο πολίτης αυτός της Ένωσης πρέπει να διαμένει στο κράτος μέλος υποδοχής, σύμφωνα με το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38, έως την ημερομηνία ενάρξεως της διαδικασίας εκδόσεως διαζυγίου, προκειμένου ο ως άνω υπήκοος τρίτου κράτους να δύναται βασίμως να επικαλεσθεί το άρθρο 13, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο γ′, της οδηγίας αυτής.

51 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 13, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο γ′, της οδηγίας 2004/38 έχει την έννοια ότι υπήκοος τρίτου κράτους ο οποίος έχει διαζευχθεί πολίτη της Ένωσης και ο οποίος υπήρξε, κατά τη διάρκεια του γάμου, θύμα πράξεων ενδοοικογενειακής βίας εκ μέρους του δευτέρου δεν μπορεί να διατηρήσει το δικαίωμά του διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής, βάσει της διατάξεως αυτής, σε περίπτωση κατά την οποία η δικαστική διαδικασία για την έκδοση διαζυγίου κινήθηκε κατόπιν της αναχωρήσεως του συζύγου ο οποίος είναι πολίτης της Ένωσης από αυτό το κράτος μέλος.

Επί του τετάρτου ερωτήματος

52 Με το τέταρτο ερώτημά του, το οποίο πρέπει να εξετασθεί κατά δεύτερον, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν το άρθρο 12 του κανονισμού 1612/68 έχει την έννοια ότι τέκνο και ο γονέας υπήκοος τρίτου κράτους ο οποίος ασκεί αποκλειστικώς την επιμέλεια του τέκνου αυτού απολαύουν δικαιώματος διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής, βάσει της διατάξεως αυτής, σε περίπτωση κατά την οποία, όπως και στην επίμαχη της υποθέσεως της κύριας δίκης, ο έτερος γονέας είναι πολίτης της Ένωσης και εργάσθηκε σε αυτό το κράτος μέλος, πλην όμως έπαυσε να διαμένει σε αυτό πριν από την έναρξη της σχολικής εκπαιδεύσεως του τέκνου στο εν λόγω κράτος.

53 Σύμφωνα με το άρθρο 12 του κανονισμού 1612/68, τα τέκνα υπηκόου κράτους μέλους ο οποίος εργάζεται ή έχει εργασθεί κατά το παρελθόν εντός άλλου κράτους μέλους γίνονται δεκτά στα μαθήματα γενικής εκπαιδεύσεως, μαθητείας και επαγγελματικής καταρτίσεως υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους αυτού του κράτους μέλους, εφόσον τα τέκνα αυτά διαμένουν στο εν λόγω κράτος.

54 Το δικαίωμα προσβάσεως στην εκπαίδευση εντός του κράτους μέλους υποδοχής, το οποίο έχουν τα τέκνα διακινούμενου εργαζομένου βάσει της διατάξεως αυτής, εξαρτάται από την προηγούμενη εγκατάσταση του ενδιαφερόμενου τέκνου στο κράτος μέλος υποδοχής, οπότε τα τέκνα που εγκαταστάθηκαν στο εν λόγω κράτος μέλος ως μέλη της οικογένειας διακινούμενου εργαζομένου,

καθώς και τα τέκνα διακινούμενου εργαζομένου τα οποία διαμένουν από της γεννήσεώς τους στο κράτος μέλος εντός του οποίου εργάζεται ή εργάσθηκε ο πατέρας ή η μητέρα τους, δύνανται να επικαλεσθούν το δικαίωμα αυτό εντός του εν λόγω κράτους μέλους (βλ., σχετικώς, απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 2010, Teixeira, C-480/08, EU:C:2010:83, σκέψη 45).

55 Το άρθρο 12 του κανονισμού 1612/68 σκοπεί ιδίως να διασφαλίσει ότι τα τέκνα διακινούμενου εργαζομένου κράτους μέλους δύνανται, ακόμα και αν αυτός δεν ασκεί πλέον μισθωτή δραστηριότητα στο κράτος μέλος υποδοχής, να αρχίσουν και, ενδεχομένως, να ολοκληρώσουν τη σχολική εκπαίδευσή τους στο δεύτερο αυτό κράτος (απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 2010, Teixeira, C-480/08, EU:C:2010:83, σκέψη 51).

56 Πράγματι, όπως προκύπτει από το ίδιο το γράμμα του άρθρου 12 του κανονισμού 1612/68, το δικαίωμα αυτό δεν περιορίζεται μόνο στα τέκνα των ενεργών διακινούμενων εργαζομένων, αλλά ισχύει και όσον αφορά τα τέκνα διακινούμενων εργαζομένων οι οποίοι είχαν απασχοληθεί κατά το παρελθόν. Ως εκ τούτου, το δικαίωμα ίσης μεταχειρίσεως των τέκνων όσον αφορά την πρόσβαση στην εκπαίδευση δεν εξαρτάται από το αν ο πατέρας ή η μητέρα τους διατηρεί την ιδιότητα του διακινούμενου εργαζομένου στο κράτος μέλος υποδοχής (βλ., σχετικώς, απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 2010, Teixeira, C-480/08, EU:C:2010:83, σκέψη 50).

57 Εξάλλου, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι το δικαίωμα που αντλούν τα τέκνα από το άρθρο 12 του κανονισμού 1612/68 δεν εξαρτάται από το δικαίωμα διαμονής των γονέων τους στο κράτος μέλος υποδοχής, δεδομένου ότι η μόνη προϋπόθεση που επιβάλλει η διάταξη αυτή είναι τα τέκνα να έχουν διαμείνει με τους γονείς τους ή με τον έναν από αυτούς σε κράτος μέλος, ενόσω ένας τουλάχιστον από τους γονείς τους διέμενε στο κράτος μέλος αυτό ως εργαζόμενος (βλ., σχετικώς, απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 2010, Ibrahim και Secretary of State for the Home Department, C-310/08, EU:C:2010:80, σκέψη 40).

58 Συναφώς, εάν γίνει δεκτό ότι τα τέκνα των πρώην διακινούμενων εργαζομένων μπορούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στο κράτος μέλος υποδοχής, μολονότι οι γονείς τους δεν διαμένουν πλέον στο συγκεκριμένο κράτος μέλος, τούτο συνεπάγεται την αναγνώριση δικαιώματος διαμονής των τέκνων το οποίο είναι αυτοτελές σε σχέση με εκείνο των γονέων τους, δικαίωμα το οποίο στηρίζεται στο εν λόγω άρθρο 12 (απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 2010, Ibrahim και Secretary of State for the Home Department, C-310/08, EU:C:2010:80, σκέψη 41).

59 Επομένως, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, βάσει του άρθρου 12 του κανονισμού 1612/68, δεν απαιτείται, προκειμένου τέκνο να απολαύει του προβλεπόμενου από τη διάταξη αυτή δικαιώματος, ο γονέας, πρώην διακινούμενος εργαζόμενος, να εξακολουθεί να διαμένει στο κράτος μέλος υποδοχής κατά τον χρόνο ενάρξεως της σχολικής εκπαιδεύσεως ή των σπουδών του τέκνου ούτε να εξακολουθεί να βρίσκεται στο εν λόγω κράτος μέλος κατά τη διάρκεια της εκπαιδεύσεως ή των σπουδών αυτών.

60 Εν προκειμένω, από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει ότι ο ΚΑ, σύζυγος της πρωτοδίκως προσφεύγουσας στην υπόθεση της κύριας δίκης, διέμεινε στο Ηνωμένο Βασίλειο ως μισθωτός ή μη μισθωτός εργαζόμενος από της αφίξεως του ζεύγους στο κράτος μέλος αυτό έως την αναχώρησή του από το Ηνωμένο Βασίλειο, δηλαδή καθ' όλη τη διάρκεια του χρονικού διαστήματος από τον Μάρτιο του 2004 έως τον Δεκέμβριο του 2006.

61 Από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει επίσης ότι οι ΜΑ και ΙΑ, κόρες του ζεύγους, γεννήθηκαν στο Ηνωμένο Βασίλειο και ζουν στο εν λόγω κράτος μέλος από της γεννήσεώς τους.

62 Επομένως, ως τέκνα πρώην διακινούμενου εργαζομένου, τα οποία διαμένουν από της γεννήσεώς τους στο κράτος μέλος όπου εργάσθηκε ο πατέρας τους, οι ΜΑ και ΙΑ πληρούν τις απαιτούμενες προϋποθέσεις για να επικαλεσθούν το άρθρο 12 του κανονισμού 1612/68.

63 Ως εκ τούτου, σε περιστάσεις όπως οι επίμαχες στην υπόθεση της κύριας δίκης, το τέκνο πρώην διακινούμενου εργαζομένου, το οποίο διαμένει από της γεννήσεώς του στο κράτος μέλος υποδοχής, απολαύει του δικαιώματος, αφενός, να αρχίσει ή να συνεχίσει τις σπουδές του στο κράτος μέλος αυτό, βάσει του άρθρου 12 του κανονισμού 1612/68, και, αφετέρου και κατά συνέπεια, του δικαιώματος διαμονής βάσει της ιδίας διατάξεως. Το ζήτημα αν ο πατέρας, πρώην διακινούμενος εργαζόμενος, διαμένει ή δεν διαμένει πλέον στο εν λόγω κράτος μέλος κατά τον χρόνο ενάρξεως της σχολικής εκπαιδεύσεως του τέκνου στερείται οποιασδήποτε σημασίας συναφώς.

64 Τέλος, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, το δικαίωμα προσβάσεως στην εκπαίδευση συνεπάγεται αυτοτελές δικαίωμα διαμονής του τέκνου νυν ή πρώην διακινούμενου εργαζομένου, σε περίπτωση κατά την οποία το τέκνο αυτό επιθυμεί να συνεχίσει τις σπουδές του εντός του κράτους μέλους υποδοχής, καθώς και αντίστοιχο δικαίωμα διαμονής του γονέα που ασκεί πράγματι την επιμέλεια του τέκνου αυτού (απόφαση της 13ης Ιουνίου 2013, Hadj Ahmed, C-45/12, EU:C:2013:390, σκέψη 46).

65 Πράγματι, σε περιστάσεις όπως οι επίμαχες στην υπόθεση της κύριας δίκης, όπου τα τέκνα απολαύουν, βάσει του άρθρου 12 του κανονισμού 1612/68, του δικαιώματος να συνεχίσουν τη σχολική εκπαίδευσή τους στο κράτος μέλος υποδοχής, ενώ ο γονέας που ασκεί την επιμέλειά τους διατρέχει τον κίνδυνο απώλειας του δικαιώματός του διαμονής, ενδεχόμενη άρνηση παροχής στον εν λόγω γονέα της δυνατότητας να παραμείνει στο κράτος μέλος υποδοχής κατά τη διάρκεια της σχολικής εκπαιδεύσεως των τέκνων του δύναται να στερήσει από αυτά δικαίωμα το οποίο τους έχει παράσχει ο νομοθέτης της Ένωσης (βλ., σχετικώς, απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2002, Baumbast και R, C-413/99, EU:C:2002:493, σκέψη 71).

66 Εν προκειμένω, από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει ότι στη NA έχει ανατεθεί η αποκλειστική επιμέλεια των τέκνων της.

67 Συνεπώς, ως γονέας που ασκεί πράγματι την επιμέλεια των MA και IA, η NA απολαύει επίσης δικαιώματος διαμονής βάσει του άρθρου 12 του κανονισμού 1612/68.

68 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, στο τέταρτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 12 του κανονισμού 1612/68 έχει την έννοια ότι τέκνο και ο γονέας υπήκοος τρίτου κράτους ο οποίος ασκεί αποκλειστικώς την επιμέλεια του τέκνου αυτού απολαύουν δικαιώματος διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής, βάσει της διατάξεως αυτής, σε περίπτωση κατά την οποία, όπως και στην επίμαχη της υποθέσεως της κύριας δίκης, ο έτερος γονέας είναι πολίτης της Ένωσης και εργάσθηκε σε αυτό το κράτος μέλος, πλην όμως έπαυσε να διαμένει σε αυτό πριν από την έναρξη της σχολικής εκπαιδεύσεως του τέκνου στο εν λόγω κράτος.

Επί του δευτέρου και του τρίτου ερωτήματος

69 Με το δεύτερο και το τρίτο ερώτημά του, τα οποία πρέπει να εξετασθούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινισθεί, κατ' ουσίαν, αν τα άρθρα 20 και/ή 21 ΣΛΕΕ έχουν την έννοια ότι βάσει αυτών παρέχεται δικαίωμα διαμονής εντός του κράτους μέλους υποδοχής τόσο σε ανήλικο πολίτη της Ένωσης που διαμένει από της γεννήσεώς του στο κράτος μέλος αυτό του οποίου δεν έχει την ιθαγένεια όσο και στον γονέα, υπήκοο τρίτου κράτους, που ασκεί αποκλειστικώς την επιμέλεια του εν λόγω ανηλίκου, σε περίπτωση κατά την οποία οι ενδιαφερόμενοι αυτοί απολαύουν δικαιώματος διαμονής στο εν λόγω κράτος μέλος βάσει του εθνικού ή του διεθνούς δικαίου.

70 Καταρχάς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, βάσει του άρθρου 20 ΣΛΕΕ κάθε πρόσωπο που έχει την ιθαγένεια κράτους μέλους καθίσταται πολίτης της Ένωσης, ιδιότητα η οποία τείνει να αποτελέσει τη θεμελιώδη ιδιότητα των υπηκόων των κρατών μελών (βλ. αποφάσεις της 20ής Σεπτεμβρίου 2001, Grzelczyk, C-184/99, EU:C:2001:458, σκέψη 31, και της 8ης Μαρτίου 2011, Ruiz Zambrano, C-34/09, EU:C:2011:124, σκέψη 41 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

71 Επί της βάσεως αυτής, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι αντιβαίνουν στο άρθρο 20 ΣΛΕΕ εθνικά μέτρα που έχουν ως αποτέλεσμα να στερούν από πολίτες της Ένωσης τη δυνατότητα πραγματικής ασκήσεως, κατά το ουσιώδες μέρος τους, των δικαιωμάτων τα οποία τους παρέχονται βάσει της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης (απόφαση της 8ης Μαρτίου 2011, Ruiz Zambrano, C-34/09, EU:C:2011:124, σκέψη 42).

72 Το κριτήριο της στερήσεως κατά το ουσιώδες μέρος τους των δικαιωμάτων που παρέχονται βάσει της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης έχει όλως ιδιαίτερο χαρακτήρα, καθόσον αφορά περιπτώσεις, στις οποίες, μολονότι δεν έχει εφαρμογή το παράγωγο δίκαιο σχετικά με το δικαίωμα διαμονής των υπηκόων τρίτων κρατών, δεν μπορεί, κατ' εξαίρεση, να μην αναγνωρισθεί δικαίωμα διαμονής σε υπήκοο τρίτου κράτους, ο οποίος είναι μέλος της οικογένειας πολίτη της Ένωσης, διότι άλλως θα θιγόταν η πρακτική αποτελεσματικότητα της ιθαγένειας της Ένωσης την οποία έχει ο πολίτης αυτός, εφόσον, ως συνέπεια της μη παροχής του δικαιώματος διαμονής, ο εν λόγω πολίτης υποχρεωνόταν, εκ των πραγμάτων, να εγκαταλείψει την επικράτεια της Ένωσης συνολικά, στερούμενος συνεπώς της δυνατότητας πραγματικής ασκήσεως, κατά το ουσιώδες μέρος τους, των δικαιωμάτων που παρέχονται βάσει της ιδιότητας αυτής (βλ. απόφαση της 15ης Νοεμβρίου 2011, Dereci κ.λπ., C-256/11, EU:C:2011:734, σκέψεις 66 και 67).

73 Όσον αφορά περίπτωση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, πρέπει, καταρχάς, να ληφθεί υπόψη ότι τόσο η πρωτοδίκως προσφεύγουσα στην υπόθεση της κύριας δίκης όσο και οι κόρες της απολαύουν δικαιώματος διαμονής στο Ηνωμένο Βασίλειο βάσει του άρθρου 12 του κανονισμού 1612/68, όπως διαπιστώθηκε στη σκέψη 68 της παρούσας αποφάσεως.

74 Η πρώτη προϋπόθεση, όμως, που απαιτείται ώστε να χωρεί επίκληση του δικαιώματος διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής βάσει του άρθρου 20 ΣΛΕΕ, όπως έχει ερμηνευθεί από το Δικαστήριο με την απόφαση της 8ης Μαρτίου 2011, Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), συγκεκριμένα δε ότι ο ενδιαφερόμενος δεν απολαύει δικαιώματος διαμονής στο κράτος μέλος αυτό βάσει του παράγωγου δικαίου της Ένωσης, δεν πληρούται εν προκειμένω.

75 Όσον αφορά το άρθρο 21 ΣΛΕΕ, πρέπει να υπομνησθεί ότι, βάσει της διατάξεως αυτής, κάθε πολίτης της Ένωσης έχει το δικαίωμα διαμονής στο έδαφος των κρατών μελών «υπό την επιφύλαξη των περιορισμών και με τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στις Συνθήκες και στις διατάξεις που θεσπίζονται για την εφαρμογή τους».

76 Ειδικότερα, τέτοιοι περιορισμοί και προϋποθέσεις είναι οι προβλεπόμενες στο άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38 και, μεταξύ άλλων, η προϋπόθεση περί του ότι οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να διαθέτουν επαρκείς πόρους ώστε να μην επιβαρύνουν το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής κατά τον χρόνο διαμονής τους, καθώς και πλήρη ασφαλιστική κάλυψη ασθενείας, κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας αυτής.

77 Το Δικαστήριο έχει αποφανθεί συναφώς ότι η φράση «διαθέτουν» επαρκείς πόρους, κατά τη διάταξη αυτή, έχει την έννοια ότι αρκεί οι πολίτες της Ένωσης να έχουν στη διάθεσή τους τέτοιους πόρους, χωρίς η διάταξη αυτή να επιβάλλει την παραμικρή υποχρέωση ως προς την προέλευση των πόρων αυτών, οι οποίοι θα μπορούσαν να παρέχονται, μεταξύ άλλων, από τον υπήκοο τρίτου κράτους (απόφαση της 16ης Ιουλίου 2015, Singh κ.λπ., C-218/14, EU:C:2015:476, σκέψη 74).

78 Ως εκ τούτου, εφόσον πληρούν τις προϋποθέσεις της οδηγίας αυτής, ιδίως δε του άρθρου της 7, παράγραφος 1, είτε οι ίδιες είτε διά της μητρός τους, στοιχείο του οποίου η διακρίβωση απόκειται στο αιτούν δικαστήριο, οι MA και IA, ως Γερμανίδες υπήκοοι, δύνανται να απολαύουν δικαιώματος διαμονής στο Ηνωμένο Βασίλειο, βάσει του άρθρου 21 ΣΛΕΕ και της οδηγίας 2004/38.

79 Τέλος, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, εφόσον, βάσει του άρθρου 21 ΣΛΕΕ και της οδηγίας 2004/38, παρέχεται δικαίωμα διαμονής εντός του κράτους μέλους υποδοχής στον πολύ μικρής ηλικίας ανήλικο που είναι υπήκοος άλλου κράτους μέλους και πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 7, παράγραφος 1,

στοιχείο β′, της οδηγίας αυτής, τότε βάσει των ιδίων αυτών διατάξεων επιτρέπεται στον γονέα που ασκεί πράγματι την επιμέλεια του υπηκόου αυτού να διαμένει μαζί του στο κράτος μέλος υποδοχής (βλ. απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 2013, Alokpa και Moudoulou, C-86/12, EU:C:2013:645, σκέψη 29).

80 Πράγματι, το Δικαστήριο έχει διαπιστώσει ότι η απόφαση να μην επιτραπεί στον γονέα, υπήκοο κράτους μέλους ή τρίτου κράτους, ο οποίος ασκεί πράγματι την επιμέλεια ανήλικου πολίτη της Ένωσης που έχει δικαίωμα διαμονής βάσει του άρθρου 21 ΣΛΕΕ και της οδηγίας 2004/38 να διαμείνει με τον πολίτη αυτόν εντός του κράτους μέλους υποδοχής θα καθιστούσε άνευ ουδεμίας πρακτικής αποτελεσματικότητας το δικαίωμα διαμονής του δεύτερου, δεδομένου ότι η άσκηση του δικαιώματος διαμονής από τέκνο πολύ μικρής ηλικίας συνεπάγεται κατ' ανάγκη ότι το τέκνο αυτό έχει δικαίωμα να συνοδεύεται από το πρόσωπο που ασκεί στην πράξη την επιμέλειά του και, ως εκ τούτου, ότι το πρόσωπο αυτό έχει τη δυνατότητα να διαμένει μαζί με το τέκνο εντός του κράτους μέλους υποδοχής κατά τη διάρκεια της διαμονής αυτής (βλ. αποφάσεις της 19ης Οκτωβρίου 2004, Zhu και Chen, C-200/02, EU:C:2004:639, σκέψη 45, και της 10ης Οκτωβρίου 2013, Alokpa και Moudoulou, C-86/12, EU:C:2013:645, σκέψη 28).

81 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, στο δεύτερο και στο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η ακόλουθη απάντηση:

— Το άρθρο 20 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι βάσει αυτού δεν παρέχεται δικαίωμα διαμονής εντός του κράτους μέλους υποδοχής ούτε σε ανήλικο πολίτη της Ένωσης που διαμένει από της γεννήσεώς του στο κράτος μέλος αυτό του οποίου δεν έχει την ιθαγένεια ούτε στον γονέα, υπήκοο τρίτου κράτους, που ασκεί αποκλειστικώς την επιμέλεια του εν λόγω ανηλίκου, σε περίπτωση κατά την οποία οι ενδιαφερόμενοι αυτοί απολαύουν δικαιώματος διαμονής στο εν λόγω κράτος μέλος βάσει διατάξεως του παράγωγου δικαίου της Ένωσης.

— Το άρθρο 21 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι βάσει αυτού παρέχεται στον εν λόγω ανήλικο πολίτη της Ένωσης δικαίωμα διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής, εφόσον πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38, στοιχείο του οποίου η διακρίβωση απόκειται στο αιτούν δικαστήριο. Εφόσον τούτο συμβαίνει, η ιδία αυτή διάταξη επιτρέπει στον γονέα που ασκεί πράγματι την επιμέλεια του πολίτη αυτού της Ένωσης να διαμένει με τον εν λόγω πολίτη εντός του κράτους μέλους υποδοχής.

Επί των δικαστικών εξόδων

82 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) Το άρθρο 13, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο γ′, της οδηγίας 2004/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ, έχει την έννοια ότι υπήκοος τρίτου κράτους ο οποίος έχει διαζευχθεί πολίτη της Ένωσης και ο οποίος υπήρξε, κατά τη διάρκεια του γάμου, θύμα πράξεων ενδοοικογενειακής βίας εκ μέρους του δευτέρου δεν μπορεί να διατηρήσει το δικαίωμά του

διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής, βάσει της διατάξεως αυτής, σε περίπτωση κατά την οποία η δικαστική διαδικασία για την έκδοση διαζυγίου κινήθηκε κατόπιν της αναχωρήσεως του συζύγου ο οποίος είναι πολίτης της Ένωσης από αυτό το κράτος μέλος.

2) **Το άρθρο 12 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητος, έχει την έννοια ότι τέκνο και ο γονέας υπήκοος τρίτου κράτους ο οποίος ασκεί αποκλειστικώς την επιμέλεια του τέκνου αυτού απολαύουν δικαιώματος διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής, βάσει της διατάξεως αυτής, σε περίπτωση κατά την οποία, όπως και στην επίμαχη της υποθέσεως της κύριας δίκης, ο έτερος γονέας είναι πολίτης της Ένωσης και εργάσθηκε σε αυτό το κράτος μέλος, πλην όμως έπαυσε να διαμένει σε αυτό πριν από την έναρξη της σχολικής εκπαιδεύσεως του τέκνου στο εν λόγω κράτος.**

3) **Το άρθρο 20 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι βάσει αυτού δεν παρέχεται δικαίωμα διαμονής εντός του κράτους μέλους υποδοχής ούτε σε ανήλικο πολίτη της Ένωσης που διαμένει από της γεννήσεώς του στο κράτος μέλος αυτό του οποίου δεν έχει την ιθαγένεια ούτε στον γονέα, υπήκοο τρίτου κράτους, που ασκεί αποκλειστικώς την επιμέλεια του εν λόγω ανηλίκου, σε περίπτωση κατά την οποία οι ενδιαφερόμενοι αυτοί απολαύουν δικαιώματος διαμονής στο εν λόγω κράτος μέλος βάσει διατάξεως του παράγωγου δικαίου της Ένωσης.**

   Το άρθρο 21 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι βάσει αυτού παρέχεται στον εν λόγω ανήλικο πολίτη της Ένωσης δικαίωμα διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής, εφόσον πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38, στοιχείο του οποίου η διακρίβωση απόκειται στο αιτούν δικαστήριο. Εφόσον τούτο συμβαίνει, η ιδία αυτή διάταξη επιτρέπει στον γονέα που ασκεί πράγματι την επιμέλεια του πολίτη αυτού της Ένωσης να διαμένει με τον εν λόγω πολίτη εντός του κράτους μέλους υποδοχής.

(υπογραφές)